

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ І ЗА КОРДОНОМ

Проведено аналіз та виявлені проблеми та тенденції розвитку креативної економіки в Україні і в розвинених країнах, та тенденції розвитку інноваційного процесу в Україні.

Ключові слова: креативна економіка, креативні індустрії, інноваційний розвиток.

Проведен анализ и выявлены проблемы и тенденции развития креативной экономики в Украине и в развитых странах, и тенденции развития инновационного процесса в Украине.

Ключевые слова: креативная экономика, креативные индустрии, инновационное развитие.

Постановка проблеми. На сучасному етапі одним із пріоритетних завдань багатьох держав, що намагаються поліпшити свої конкурентні переваги на світовій арені стає розвиток креативних індустрій. У розвинених країнах креативність стає основним джерелом економічної цінності, а інтелектуальна власність приходить на зміну таким ресурсам як земля, робоча сила, капітал.

Тому виникає необхідність в дослідженні проблем та тенденцій розвитку креативної економіки та інноваційних процесів в Україні в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання зародження і розвитку креативної економіки досліджували багато вчених, серед яких Джон Хокінс, Річард Флорида і Чарльз Лендрі.

На думку Д.Хокінса основою креативної економіки є креативні індустрії (галузі), де творчість - найважливіший сировинний ресурс і найцінніший економічний продукт [1]. За оцінкою автора, ще в 2005 р. креативна економіка в усьому світі оцінювалася приблизно в 2,7 трлн доларів, тобто на неї припадало 6,1 % світової економіки, її зростання становило 6 % на рік.

А Р. Флорида визначає креативну економіку на основі професій [2]. Підхід Флориди базується на визначенні креативного класу, що складається з двох підкласів: суперкреативного ядра і креативних професіоналів. За підрахунками Флориди, креативний клас США складає більше 30% робочого населення, перевищуючи робочий і аграрний клас разом узяті.

Постійно зростаючий вплив креативного сектору економіки на загальний економічний розвиток країни було відзначено у Великобританії,

Австралії, Новій Зеландії та Гонконгу за результатами досліджень, присвячених картуванню культурних і творчих ресурсів креативного сектора економіки цих країн дослідними центрами The Work Foundation (2007), Australian National Office for the Information Economy (2003), Centre for International Economics (2005) та ін..

Метою статті є виявлення проблем та тенденцій розвитку креативної економіки та інноваційного процесу в Україні.

Виклад основного матеріалу. Індустрії, що виробляють креативні товари та послуги, демонструють швидке зростання і вражаючу стійкість до криз. В опублікованій доповіді Програми розвитку ООН (UNDP) стверджується, що на цьому ринку - достаток незайманих можливостей. Глобальні обсяги продажів креативної продукції - модного одягу, комп'ютерних ігор, книг, дизайн-послуг, фільмів, музики, картин та інших предметів мистецтв - більш ніж подвоїлися з 2002-го по 2008 р., досягнувши \$ 600 млрд. Навіть у кризовому 2008, коли обсяги глобальної комерції впали на 12%, торгівля креативними товарами і послугами росла зі своєю середньою швидкістю - 14% на рік. Поки основна частина продукції виробляється в розвинених країнах. Частка країн, що розвиваються становить лише 43% в обсязі глобального експорту.

За твердженням експертів, вражаючі фінансові показники в звіті UNDP підтверджують, що індустрія креативу володіє величезним потенціалом для країн, що розвиваються, які шукають можливості диверсифікувати економіку і посприяти виходу національних підприємців на світові ринки. Зараз, за даними UNDP, ключовою рушійною силою креативних індустрій є нові інтернет-технології, особливо цифрові медіа та соціальні мережі, що культивують розвиток нових способів творення, поширення та обміну ідеями.

У ряді країн світу протягом вже багатьох років розробляються різні комплексні індикатори науково-технічного та інноваційного розвитку. Найбільш відомим з подібних комплексних індикаторів, що набув широкого поширення в останні роки, став європейський інноваційний індекс, який розраховується на основі системи індикаторів науково-технічного розвитку – Європейського інноваційного табло (ЄІТ) [European Innovation Scoreboard (EIS)] включає цілу низку показників, що характеризують, зокрема, стан у сфері захисту прав на інтелектуальну власність.

Індекс визначається для кожної країни з метою з'ясування її відносних позицій в ЄС в області інноваційного розвитку. Він напряму пов'язаний з показниками науково-технічного і інноваційного розвитку кожної країни. Так, за даними 2006 р., до групи країн-лідерів за значенням інноваційного індексу по рівню науково-технічного та інноваційного розвитку відносилися: Швеція з індексом 0,68, Фінляндія (0,64), Швейцарія

(0,61), Японія (0,61), США (0,59), Данія (0,57), Німеччина (0,54), Люксембург (0,51).

До групи країн «послідовників» відносилися: Великобританія (0,48), Ізраїль (0,48), Франція (0,45), Нідерланди (0,44), Бельгія (0,44), Австрія (0,43).

До групи країн «помірних інноваторів» потрапили: Норвегія (0,35), Словенія (0,34), Естонія (0,32), Чехія (0,32), Італія (0,30), Португалія (0,28), Іспанія (0,27), Литва (0,26).

Україна разом з більшістю країн Центральної і Східної Європи знаходилася в групі держав, що йдуть навздогін: Угорщина (0,24), Росія (0,23), Україна (0,23), Латвія (0,22), Польща (0,21), Хорватія (0,20), Греція (0,20), Болгарія (0,19), Румунія (0,16), Турція (0,08) [5].

Україна першою серед держав СНД законодавчо закріпила курс на науково-технологічне оновлення економіки. У прийнятому в 1991 році Законі України «Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної політики» було констатовано, що саме науково-технічний прогрес є головним фактором розвитку суспільства і проголошено, що «держава надає пріоритетну підтримку розвитку науки як визначального джерела економічного зростання». Ця теза підтверджена і в Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність», який був прийнятий у 1998 замість вище названого: «Розвиток науки і техніки є визначальним фактором прогресу суспільства, підвищення добробуту його членів, їх духовного та інтелектуального зростання».

Реалізація такого спрямування політики держави, вибір інноваційної моделі розвитку економіки конкретизувались Постановою Верховної Ради України від 13.07.1999 року № 916-X

IV, якою була затверджена Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України, та цілим рядом законів України: «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» (11.07.2001 року за № 2623-III); «Про інноваційну діяльність» (04.07.2002 року за № 40-IV); «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» (16.01.2003 року за № 433-IV); «Про загальнодержавну комплексну програму розвитку високих технологій» (09.04.2004 року за № 1676-IV); «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» (14.09.2006 року за № 143-V).

Орієнтація на інноваційний алгоритм розвитку знайшла своє відображення в Угоді про партнерство і співробітництво з Європейськими Співтовариством 14.06.1994 року, яка набула чинності 01.03.1998 року, в Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу, затвердженій Указом Президента України від 11.06.1998 року № 615/1998, а також у Стратегії економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004–2015 роки», затвердженій Указом Президента України від 28.04.2004 року № 493/2004.

Таблиця 1.- Наукові кадри в Україні та обсяг виконаних наукових робіт

Рік	Кількість організації, які виконують наукові дослідження й розробки	Чисельність докторів наук в економіці України, осіб	Чисельність кандидатів наук в економіці України, осіб	Питома вага обсягу виконаних наукових і НТР у ВВП	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями, %
2000	1490	10339	58741	1,16	18
2001	1479	10603	60647	1,11	16,5
2002	1477	11008	62673	1,11	18
2003	1487	11259	64372	1,24	15,1
2004	1505	11573	65839	1,19	13,7
2005	1510	12014	68291	1,09	11,9
2006	1452	12488	71893	0,98	11,2
2007	1404	12845	74191	0,93	14,2
2008	1378	13423	77763	0,9	13
2009	1340	13866	81169	0,95	12,8
2010	1303	14418	84000	0,9	13,8
2011	1255	14895	84979	0,79	16,2
2012	1208	15592	88057	0,8	17,4

Цими документами та численними підзаконними актами в Україні була створена досить солідна нормативно-правова база, якою не тільки передбачалась загальна орієнтація на інноваційний розвиток економіки, але й окреслювались основні механізми втілення в життя такого курсу державою. Проте реальне включення в дію більшості цих механізмів в Україні не відбулося.

На законодавчому рівні відбувалися призупинення дії статей законів, спочатку тимчасово, а потім і вилучення їх повністю. Таким способом більш ніж наполовину було урізано Закон «Про наукову і науково-технічну діяльність» (реально діють з нього лише статті про пенсійне забезпечення науковців) та Закон України «Про інноваційну діяльність».

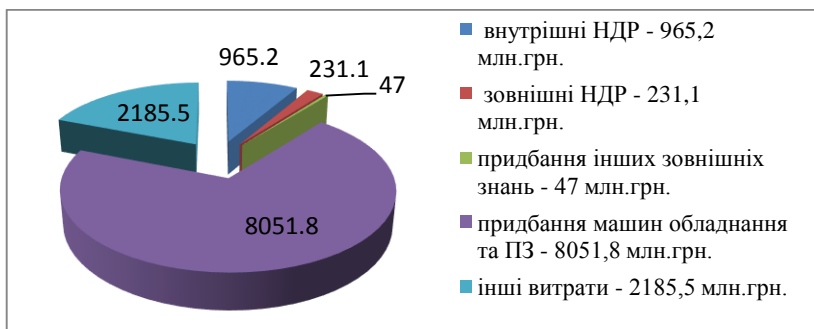
На основі проведених досліджень можна відзначити низьку питому вагу підприємств, що виконують роботи зі створення і використання об'єктів інтелектуальної власності та раціоналізаторських пропозицій (хоча наявне

збільшення кількості докторів та кандидатів наук) (Табл.1), низький рівень закордонного патентування українських винаходів та невідповідність результатів ліцензійної діяльності існуючому національному науково-технологічному потенціалу.

Рисунок 1. – Джерела фінансування інноваційної діяльності українських підприємств (млн. грн.)

Проаналізовані та наведені дані (рис. 1 і 2) свідчать що інноваційна система України переживає не найкращі часи свого становлення та розвитку, що пов'язано, перш за все з політичними подіями та постійними процесами перерозподілу влади.

Рисунок 2. – Витрати українських підприємств на інноваційну діяльність в 2012 р.

До проблем, що стримують розвиток інноваційних процесів в Україні можна віднести:

- відсутність науково-методологічної бази формування інноваційної системи;
- відсутність системності у здійснюваних державою заходах щодо реалізації інноваційного потенціалу національної економіки;
- недостатність фінансових ресурсів для забезпечення наукових досліджень та впровадження інноваційних розробок;
- недовершеність нормативно-правової системи регулювання і стимулювання інноваційної діяльності;
- нерозвиненістю системи захисту інтелектуальної власності.

Аналіз інноваційного розвитку дав змогу побачити не лише проблемні сторони, а й відслідкувати позитивні тенденції, такі як:

- створення сприятливих ринкових умов для впровадження інновацій у виробничу діяльність та побут населення;
- поступового зростання бюджетного фінансування потреб науково-технічного розвитку;
- формування потенційних передумов зростання попиту на інноваційну продукцію у вітчизняній економіці;
- посилення конкурентного тиску на внутрішньому і зовнішньому ринках, що поступово підштовхує підприємства до розуміння важливості інноваційної переорієнтації виробництва;
- активізації участі українських виробників у конкуренції на зовнішніх ринках, які висувають додаткові жорсткі вимоги до їхньої інноваційної адекватності.

Висновки. З огляду на існування поряд з наведеними проблемами позитивних тенденцій розвитку інноваційних процесів можна констатувати, що при грамотній державній підтримці креативна економіка може стати джерелом соціально-економічного зростання, робочих місць, інновацій та торгівлі, одночасно привносячи стійкий внесок у розвиток суспільства та культурну диверсифікацію.

Список використаних джерел

1. Хокинс Джон. Креативная экономика. Как превратить идеи в деньги. – Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Классика-XXI», 2011. – 256 с.
2. Флорида Р. Креативный класс: люди, которые меняют будущее – Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Классика-XXI», 2007. – 355 с.
3. http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/ni/ind_rik/ind_u/2002.html
4. <http://nanoinnovation.livejournal.com/2304.html>

5. Россия и Украина в свете индикаторов Европейского инновационного табло / Под ред. Ивановой Н.И. и Егорова И.Ю.. – Киев: Госкомстат Украины, 2008. – 93 с.

Anna Merzhvynska

INVESTIGATION THE TRENDS OF DEVELOPMENT CREATIVE ECONOMY IN UKRAINE AND ABROAD

Analyzed and identified problems and trends in the creative industry in Ukraine and in developed countries, and trends in the innovation process in Ukraine.

At this stage, one of the priorities of many countries that are trying to improve their competitive advantage on the world stage is the development of creative industries. In developed countries, creativity is the main source of economic value, and intellectual property replaces resources such as land, labor, capital.

Ukraine was the first CIS states legislated course on scientific and technological innovation economy. The adopted in 1991 the Law of Ukraine "On the basis of the state policy in the field of science and science and technology policy" stated that it is scientific and technological progress is a key factor in the development of society and declared that "the state gives priority support of science as a crucial source of economic growth. "This thesis is confirmed in the Law of Ukraine "On scientific and technical activity", which was adopted in 1998 instead of the above named: "The development of science and technology is a determining factor in the progress of society, improving the welfare of its members, their spiritual and intellectual growth."

The problems that hinder the development of innovative processes in Ukraine are: lack of scientific and methodological basis of formation of innovation system; lack of consistency in the activities undertaken by the state to implement the innovative potential of the national economy; lack of financial resources for the implementation of research and innovation; imperfection regulatory control system and stimulate innovation; underdeveloped system of intellectual property protection.

Keywords: creative economy, creative industries, innovative development.